

נאור של נייר

פא"ן גרמניה כמופת לסופרי ישראל *

יזהר סמילנסקי במייטבו * הפלייבוי של האקסוביולוגיה חולם על ספר היסטוריה המכיל את העתיד

תולעי תרבות

קריקטורה

לכל עם יש ממשלה שמגיעה לו, נשיא שהולם אותו, ביורוקרטיה המותאמת לצרכיו, ספרות שמייצגת אותו נאמנה ועסקני ספרות העוסקים במועקתו של הסופר, אותה הם מתעלים במוסדותיהם. עיתונות ישראל התעלמה, ובצדק, מהודעה שבישרה, כי "הוועד החדש של פא"ן הישראלי קיים את ישיבתו הראשונה. פה-אחד נכ"ח: אהרון מגד - לנשיא הארגון, וחיים תורן למזכירו. רק מאזניים שהוא ביטאן עסקני-הספרות, פירסמה ברבים. הפא"ן הישראלי מקביל לפא"ן הגרמני ולשאר מועדוני פא"ן בארצות השונות. ומכיוון שבמקביל לכינוס הפא"ן הישראלי התכנס גם הפא"ן הגרמני, ראוי לאמץ את הכלל, שלכל עם יש ספרות המייצגת אותו באמנה ועסקני-ספרות העוסקים במועקת הסופר.

ג'רמן טריביון (5.10) מפרסם דיווח מעורר קניאה על כינוסו של הפא"ן הגרמני. תיאורו ממחיש כי הפא"ן הישראלי, נשיאו אהרון מגד ומזכירו חיים תורן, הוא אירגון שכל עיסוקו מתמקדים בדיונים בדבר הרכבי מיישלות הפא"ן הישראלי לכינוס פא"ן בעולם. בדיונים שאתם ניהל הפא"ן הגרמני בעיר ברמן, כפי שמתאר ג'רמן טריביון.

אהרון מגד איגוד של כיבודים

נמתח ביקורת על מנהיג המפלגה הנוצרית דימוקרטית, פרנץ-יוזף שטראוס, שאמר במהלך מערכת-הבחירות במערב גרמניה: "שיש לשים קץ לפעולותיהם של הפשיסטים המושכים בעמי, הוספנים כי מיקרופונים..." על ניסוחים אלה הגיב הנשיא-הנבחר של הפא"ן הגרמני, ואלטר גיינס: "זה עתה כחרתם כנשיא שהוא חלק מתוך, המחלת הפוליטיקה, ותת-התרבות הספרותית..."

בין החלטות הפא"ן הגרמני יש אחת המתחייסת להצהרותיו של פרנץ-יוזף שטראוס: "זו לשון של אלימות וברוטאליזם, שיש בכוחה להשמיט את הקרקע מתחת לרגלי הדימוקרטיות..."

דיוני הפא"ן הגרמני התמקדו ביצירת ספרות בגלות. נשיא-הכבוד של הפא"ן הגרמני, הסופר הנודע הרמן קאסמן, האיץ בעמיתיו הסופרים הגרמנים לקרוא

בפומבי קטעים נבחרים מתוך יצירות הסופרים הגולים, המבקר ה.א. ואלטר נשא הרצאה על סיפרו הנודע של "נולד צווייג הקדום של אצטבך", שנכתב, כלשון ג'רמן טריביון, "כדי אר" נולד צווייג בגלותו בפלשתינה..." משתתף מכובד בכינוס זה היה הקאנצלר-לשעבר, וילי ברנדט, שבנעוריו היה בעצמו סופר גולה.

חברי הפא"ן הגרמני סיכמו כי נושא הדיון בכינוס הבא יתמקד בספרות והיסטוריה. השוואת מיפס העיסוקים של הפא"ן הישראלי עם זה של הפא"ן הגרמני, מציגה את הראשון כקריקטורה של כיבודים לעומת מוסד המתמודד עם בעיותיו העקרוניות של הסופר. אגב, בגרמניה קיים אירגון נוסף של הסופרים - זהו איגוד מקצועי של פועלי-העט, המסור גם לאיגוד המקצועי של פועלי-הדפוס. בישראל אין איגוד מקצועי לסופרים, אלא איגוד של כיבודים.

עם הספר והסופרים העבריים אינם ראויים כלל לפא"ן הישראלי ולאגודת הסופרים, המבזים אותם ואת תולדות הספרות העברית לדורותיה.

מקור

מיני ציקלג

לפני כ-34 שנים פירסם (מינינסקי) יזהר את סיפורו החורשה בגיבעה, וב-אחרונה ראה אור מהדורה מתוקנת של הספר.

החורשה בגיבעה הוא סיפורי-של עליה לשוב-היהודי בארץ-ישראל של שהי המנדט הבריטי. כפריים ערביים מקיפים ישוב יהודי מרוחק ומאיימים להשמדו. ישוב מצויים כשלושים גברים. הנשים והילדים פונו מתוכו. ראשיתו של הקרב בחורשה הסמוכה לבניין המגורים הגדול והמושקף, ואחריתו בקרב פנים-אל-פנים בבניין עצמו. הלוחמים מצליחים להתגבר על הערבים, אולם הבריטים מבקשים מהם שיעזבו את המקום. ואמנם הם נושטים את הישוב אחרי שהם קוברים את הברם שנפל.

סיפורו של יזהר הוא בכתיבת תרגילי-סיפורית למהלכי מלחמת-השיחרור. הוא נפתח כך: "תחילת הדברים כלילה וסופם בעצם אותו הלילה. הרי שצריך להיחפז. העמדות אינן יציבות, הרזים אינם הם תיקונם, גם האנשים נכונים. אגב, הם מופנים לכל..." תיאור שהפך במהלך השנים מאז נכתב, למאפיין כל הדורות שגדלו בארץ. בעמ' 10 מביא יזהר עוד מאפיין של החיים הישראליים מאז ועד היום: "יקשה היה לעזוב אתם אדם שמא יטכעו כזו המכונה השחורה. וכן אינה מרנינית-לב ביותר ככרת-אריץ, זה שבין עמדה לעמדה..."

גיבורי החורשה בגיבעה הם גיבורים מאוחרים יותר של סיפור חירבת חזנה, השבו, שידה של חצות. לבטיחה המאוד סטאטיים הגיעו לכדי התפוצצותם המילודית בימי ציקלג. בחורשה בגיבעה חוזר ונישנה, הולך ושב, פרק השאלות הארצי-ישראלי מאז ועד היום: "להגן על מקום

* תירגום מכתב-יד נעשה בידי אביג' דור המאירי ופורסם בספרית פועלים ב-1943.

מינינסקי) יזהר - החורשה בגיבעה; עה; מהדורת מתוקנת; הוצאת הקיבוץ המאוחד וקו תל-אביב לספרות ולאמנות; 168 עמודים (כריכה רכה).

כזה, זה ככה. לא-כלי-כך. וביחוד העמדות שבחורשה. לו, לפחות, היו גדרות כתיב... מהילה ישראלית-צברית של שאלות עקרוניות עם קיטור מתנגן.

מעלתו של יזהר ומעלתו של סיפוריו הראשונים היא בכך, שהם משוחררים מן הניגון השלוסקאי של חבריו לדור ה"ספרותי, כמשה שמיר, אהרון מגד, חנוך ברטוב ואחרים, שטרחו והכניסו את אותה נעימה ספרותית כימעט-רוסית של ה"ריאליזם הרוסיאליסטי". מעלה זו

פמינסקי) יזהר המבוכה השחורה

של סיפורי יזהר הופכת יצירה זו, בדומה לאהיותיה, לתעודה ספרותית היסטורית מדהימה. יזהר נכשל כישלון חרוץ בשיח זור התעודה, כפי שניסה לעשות בימי ציקלג לכן מעלתו העיקרית של החורשה בגיבעה היא בעצם היותו "מינימי-ציקלג". ותוסף זה הסתם עדותו של אחד מגיבורי הסיפור, האומר בנימה מאוד-ציקלגית ולרגע אפילו ניהליסטית: "אם עמי-ישראל חפץ במקום הזה שישלה הנה אנשים. מדוע זה עלינו נוטל הכל והם פטורים?" סיפור ששב וחזר בגירסתו האחרונה, בקימו של "אוגדות המשתמט" טים", שנחגלו אחרי מלחמת-הימים-הכיפודים. נימה צינית ניהליסטית זו מוצאת ביטוי נוסף בפאראפורה על השיר של אותם ימים, שאמר, "אנו אנו החומה" גם מניב אחד מגיבורי יזהר: "אין חומה של המון אנשים כאן... אנחנו כאן. בודדים. מעטים..."

בניגוד לרעיו, סופרי דור תש"ח, גיבור ריו אינם גיבורי-על כגיבורי משה שמיר ואהרון מגד (טרם פנייתו לאופי נת האנטי-גיבור). ולנוכח המוות כותב יזהר: "שרגא כפה ראשו, נעקם משהו וחזר ופנה, ושוב נדמה היה רגע כאילו נתגשם המוטל בנישימה עמוקה... ואימה תקפה, פחד זה, כשהוא נפער..."

אם מקבלים את סיווגו של הפרופסור דן מירון, מייצג החורשה בגיבעה מה שהיא מכונה "הנובילות הקולקטיביות" - זאנר ספרותי שיהיה פיתח במודע ובי-תחכום ספרותי. חקאיו בני דורו עשו כן משום חדות החיקוי. בסיפור זה פיתח יזהר את יכולות לאיכויות משמעותיות בכתיבה בעלת רצף של מונולוג פנימי, תוך שילוב הרצף הזה בתחושה ה"קולקטיבית" שאיפיינה את בני דור מלחמת-השיחרור. בתיאורים נופיים, העוטפים את הקולקטיב שבו עוסק יזהר,

מתהווה מעין-מקבילה בין הנוף הסביבתי של אותו ישוב לנוף הנפשי של חבריו. שני אלה הופכים בהרמוניה שביניהם ליצירה ספרותית מודרנית מן המעלה ה"ראשונה": יצירה שבה בולט העושר הלשוני של המחבר, ההופך את שאר הסופרים בני דורו לעילגים, מגמגמים ומשובשי לשון ותיאור.

אין ספק שימי טרום מלחמת-השיחרור, וחויית המילחמה היא עצמה, הן הציר המרכזי ביצירת יזהר. זהו גם כישלונו כסופר, בסך-כל יצירתו. שהרי בהחורשה בגיבעה הוא מצליח להביא בתמצית ספרותית מעולה את כל שטרך עשר שנים מאוחר יותר לכנס ולהרחיב בימי ציקלג. ואם כוונתו היתה ליצור יצירה שתא בוחנת לב וכליות של בני דורו, הרי שכסופר היה עליו להמשיך וללוות אותם אל החיים הישראליים. אל הניגון ההדרגתי, אל היומיום האפור, שאינם קיימים ביצירתו של יזהר מאז מלחמת 1948, וחבל. בי-סיפורו הראשון אפרים חזר לאספסת (1938) הוכיח יזהר את כונו בתיאור ה"פשוט, האפור, המשמים והיומיומי.

מדע פופולרי

שנה קוסמית

קרל סגן הוא "המילה האחרונה" של המדע הפופולרי במערב. הוא הכתיר את עצמו כנביא האקסוביולוגיה. תורה הטוענת כי מחוץ למערכת השמש מצויים יצורים מפותחים לא פחות מאיתנו. והקשר בינינו לבינם הוא רק שאלה של זמן. הוא מופיע לעיתים תכופות כאורח במיטב תוכניות הטלוויזיה של ארצות-הברית, ופירסם סידרת ספרים, שבה הוא מנסה להוכיח את טיעונו. יריביו טוענים שהוא הפלייבוי של האקסוביולוגיה. רשמית הוא משמש כפרופסור לאסטרונומיה ולמדעי החלל באוניברסיטת קורגל. כמנהל המעי-בדה למחקרים פלינטריים של אוניברסיטת קלי. באחרונה ראה אור בתירגום לעברית אחד מספריו של סגן, דרקוני גן העדן - הירחורים על התפתחות האינטליגנציה האנושית.*

במשך תקופה ארוכה נחשב סגן כאיש יחסי-הציבור של מדעני סוכנות-החלל האמריקאית, כאדם אשר קידם בחושו ה"נדרר ליחסי-ציבור מתן קצבים עתירי-הון לתוכניות החלל. איביו רואים בו שרלטן, אדם שבינו לבין הוכחות מדעיות אין שום קשר ולו גם מיקרי בהחלט. קרל סגן נחשב כיום בעיני מעריציו כנביא התורן של התת-תרבות האמריקאית, המלי-היב את דימיון ההמונים.

דרקוני גן-העדן הוא המחשה תורונית של סגן, רצוף בפתגמים מתולדות כל התרבויות, להוכחת השקפותיו. אחד הראי-שונים שבהם לקוח מספר איוב: "אז, הייתי לתנים, ורע לבנות עננה". ציטוט הממחיש, לדעת סגן, את נוסחת האביו-לוציה הדארווינית. כבר בפרק הפתיחה בולטת קינאתו של סגן בגלריית ההוגים הבריטיים של שהי המאה ה-19 וראשית המאה ה-20, החל בדארווין, עבור דרך ברטרנד ראסל וארנולד טוינבי וכלה בג'ייקוב ברונובסקי.

* דרקוני גן-העדן - הירחורים על התפתחות האינטליגנציה האנושית; עב-רית; ליאורה שגב; הוצאת רשפים; 188 עמודים (כריכה רכה).